

πώς, μόνον τῶν μεγάλων πολιτισμῶν. Μεγάλοι πολιτισμοί, μεγάλη τέχνη. Δὲν κυπυλαβαίνουνε πῶς ἔμεις οἱ Βαλκανικοὶ δὲν μπορούμε σήμερα νὰ ὀνειρευτοῦμε μεγάλη τέχνη. Καὶ ἴσως καὶ ποτέ. Καὶ κολακεύονται νὰ πιστεῖν πῶς αὐτοὶ κάνανε τάχα τέχνη ἐνῶ ὁ Ταγκόπουλος δὲν ἔκανε. Ἄς τοὺς ἀφήσουμε τοὺς ἀξιολύπητους ἀνθρώπους στὴν ἰδέα τους, ἀφοῦ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἐχτιμήσουνε πῶς τὴ βαθιήτερη σημασία ἐνὸς ἔργου τὴν καθορίζει κατὰ πρῶτο λόγο ἡ κοινωνικὴ του σημασία.

Ὡς τόσο ὁ Ξενοπούλος μὲ τὸ γνωστὸ νοικοκυριστικὸ καὶ ὑπολογιστικὸ του πνεῦμα βρῆκε τρόπο νὰ τὰ βολέψῃ καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ἀφοῦ χρόνια καὶ χρόνια ἔγραφε καὶ ξανῆγοραφε πῶς τὰ δράματα τοῦ Ταγκόπουλου δὲν ἀξίζανε τίποτα, βγήκε ἄξαφνα μιὰ μέρα γιὰ νὰ διακηρύξῃ πῶς ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο θέατρο, καὶ ὅλα ἰσότιμα μὲ τὰ ἄλλα, τὸ θέατρο τῶν Ἰδεῶν, καὶ πῶς μέσα στὸ θέατρο αὐτὸ ὁ Ταγκόπουλος εἶναι ἓνας ἀξιοσέβαστος τεχνίτης. Ὁ αἰώνιος Ξενοπούλος. Εἶπε ξεῖπε.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

Ο ΗΡΩΑΣ

Σ' ἐποχὴ πού βλέπομε, τρίβοντας μ' ἐκπληξὴ τὰ μάτια, κ' ἐλεχτοὺς ἀκόμη ἰδεολόγους νὰ ὑποχωροῦνε δειλὰ μπροστὰ σὲ λογῆς ἐπίσημες συμβατικότητες καὶ πλῆθος καταφρονητῆδες νὰ συμβαδίζουν μὲ τοῦ κοινοῦ τὰ σαπατσούλικα γούστα, κρύβοντας ὅ,τι ἀκράδαντα πιστεύουν, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ προσπορίσουν στὸ ἀτομίδιό τους ὠφέλειες ἀφάνταστες μὰ φεῦ! κ' ἐφήμερες, σὲ μιὰ τέτιαν ἐποχὴ γεμάτη ἀπὸ νερογούλους, ἀτολμούς κ' ἐγωπαθεῖς χαρακτήρες, ἡ ἀνάνηψη τῆς ἔντονης, τῆς ἀρρενωπῆς καὶ τῆς ἀτρόμητης στίς ἀλτρούσιτικὲς τῆς ἐπιδιώξεις προσωπικότητας τοῦ Δημ. Π. Ταγκόπουλου, δὲ μπορεῖ παρὰ νᾶναι πάρα πολὺ διδαχτικὴ!

Στὴν κοινὴ μικροψυχία, πού ξεπροβάλλει γύρω μας ἀπὸ παντοῦ, ὁ δυνατὸς αὐτὸς ἀνδρῶπος μου φαίνεται ἀκόμη δυνατώτερος.

Ἄν ὁ Ψυχῆρος στὸ σκληρὸν ἀγῶνα τοῦ Δημοτικισμοῦ ὑπῆρξε ὁ ἀσύγκριτος ἀρχηγός, ὁ Ταγκόπουλος εἶταν ὁ ἀπαράμιλλος Ἡρῶας.

Ὁ ἥρωϊσμός του, πού μὲ τὸ διάβα τοῦ καιροῦ θὰ ἀναγνωρίζεται καὶ θὰ ἐχτιμᾶται ὀλοένα καὶ περισσότερο, μὲ συγκινεῖ πῶς βαθιὰ καὶ ἀπὸ τὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο, τὸ πολὺ σημαντικό ἄλλωστε. Κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη, ὁ ἥρωϊσμός αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ καλύτερο μέρος τῆς ψυχικῆς του ἰδιοσιτασίας, αὐτὸς δείχνει τὴν πῶς ἔντονη γραμμὴ τοῦ προσωπικοῦ του χαρακτήρα. Μέσα μου, σὰν τὸν ἀναλογιέμαι, ξυπνίζει πάντα τὸν πῶς ἀνυπόκριτο θαυμασμό, — καὶ, δόξα τῷ θεῷ, μπορῶ νὰ θαυμάζω, ἀντίθετα

πρὸς πάρα — πολλοὺς σημερινούς διανοητές μας.

Κι ἄλλοι βέβαια τεχνίτες τοῦ Λόγου ἔχουνε προσφέρει στὰ Νεοελληνικὰ γράμματα συμβολὴ ἰσότημη μὲ τοῦ Δημ. Ταγκόπουλου, — ἂν ἰσότημη βέβαια μέτρο νὰ ἐχτιμηθοῦν τέτοιες ἐργασίες, πού ἡ καθεμὴ μὲ τὴν ἰδιοτυπία τῆς ἔργου τῆς δικῆς, τὴν ξεχωριστὴ κ' ἐπομένως ἀσύγκριτη ἀξία. Μὰ κανένας δὲν ἔδειξε τὸν ἥρωϊσμό του. Ὁ Ψυχῆρος ξεπετοῦσε τοὺς ἐμπρηστικὸς μύδρους του κατὰ τῶν παντοδύναμων κοτσαμπάσηδων τοῦ Λογιοτατισμοῦ ἀπὸ τὸ Παρίσι, ὅπου ζοῦσε ἀπολαβᾶίνοντας ὡς ἀνώτερος Γάλλος ὑπάλληλος τὰ προνόμια καὶ τὴν ἀσφάλεια, πού τοῦ παρεῖχε ἡ θέση του. Εἶταν «ἐκτὸς βολῆς» πάντα. Ὁ Ταγκόπουλος ζοῦσε στὴν Ἀθήνα καὶ βρισκότανε πάντα μὲς στὴ φωτιὰ τῆς μάχης. Εἶταν ἐκτεθειμένος ὄχι μόνον σὲ διαπομπεύσεις, σ' ἐξευτελισμούς, σὲ ὕβρεις, σὲ κακοποιήσεις, μὰ καὶ σὲ πραγματικὸ κίντυνο τῆς ζωῆς του, ἀφοῦ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα εἶναι πρῶτο πῶς αἱματοχυσίες προκαλεσε στὴν πρωτεύουσα. Κ' εἶταν — βλέπετε — ἐθνικὴ ἀνάγκη γιὰ τοὺς γλωσσαμύντορες καὶ πατριωτικὸ καθῆκον ἐπιβεβλημένο στὸν καθένα καὶ μάλιστα στὴ θερμόαιμη φοιτηταριά, νὰ ξεπαστρεντοῦν ἀλύπητα οἱ προδότες μαλλιαροί, οἱ ἐξαγοραμένοι μὲ τῶν Πανσλαβιστῶν τὰ ρούβλια. . . .

Στὴν ὀργὴ τῶν ἐχτρῶν τῆς γλωσσικῆς ἐπανάστασης εἶταν ἐκτεθειμένος ὁ Ταγκόπουλος ὄχι μόνον γιὰ ὅσα αὐτὸς ἔγραφε (καὶ τᾶθρα καὶ τὰ παραγραφέα του εἶταν χαστοῦκια, ρετσινιές, πατσαβουριές, γροδιές, καμουτσιές, μαγκουριές στὰ πρόσωπα καὶ στίς ράχες τῶν Ἀντιδραστηκῶν), μὰ ἀκόμη καὶ γιὰ ὅ,τι δημοσίευε στὸ περιοδικὸ του στελμένο ἀπὸ συνεργάτες του, πού μὲ ψευδῶνιμα καμὶ φορὰ γράφανε κίβλας γιὰ «τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων». Αὐτὸς μ' εὐχαρίστησε του καὶ ἄτρομος δεχότανε νᾶναι πάντα «ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου» τῶν δημοτικιστῶν.

Κι ὅσο ὁ φανατισμός τῶν καθαρευουσιάνων φούντωνε περισσότερο, τόσο καὶ αὐτὸς — πού δὲν ἔπανε νὰ τὸν συδαυλίζῃ μὲ τὸ περιοδικὸ του — γινόταν ἐπιθετικώτερος. Ἡ ὀρητικότητά του δὲν εἶχε ὅρια. Ἐνα ἱερὸ μένος ξεχνόταν ἀφρισμένο ἀπὸ τὴν ἀπτότητα ψυχῆς του καὶ ξεχνότανε σὰ χείμαρρος στίς στήλες τοῦ «Νουμά». Κ' εἶταν περιστάσεις πού ἡ ἐπίθεσή του ἔπαιρνε τὸ ξέσπασμα τῆς βρισιᾶς, τὴν πίκρα τοῦ φτυσίματος.

Ὁ Ταγκόπουλος καὶ στίς πῶς κρίσιμες στιγμὲς τοῦ ἀγῶνα δὲν κρυβότανε. Δὲ λογάριζε κίντυνο. Γελοῦσε κάθε φορὰ πού τὰ παιδιὰ τῆς «Φοιτητικῆς συντροφιάς» τοῦ συσταίναμε προφύλαξη. «Στηρίζομαι στὸ δίκιο μου καὶ στὴ μαγκούρα μου» μᾶς ἔλεγε, δείχνοντας τὴ χοντρὴ μπασοῦνα του πού σ' αὐτὴ πάντα στήριζε τὸ ἀψηλὸ καὶ ἀθλητικὸ κορμὶ του.

Ἔστερ' ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι θαῦμα πῶς ὁ ἀτρόμητος αὐτὸς ἀνδρῶπος πέθανε φυσικὸ θάνατο στὸ κρεβάτι του;

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΑΝΣ